

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Gelis 11.09.2022
Published /Yayınlanma 31.10.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Kantar Davran, M., Adil, D. & Kaya, E. (2022). Çevresel etki değerlendirme süreçlerine halkın katılımı: Mersin ili Çukurasma köyü örneği. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(88), 1995-2006.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3297>

Prof. Dr. Müge KANTAR DAVRAN

<https://orcid.org/0000-0003-4780-1043>

Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Adana / TÜRKİYE

Derya ADİL

<https://orcid.org/0000-0002-8897-6854>

Adana Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, Adana / TÜRKİYE

Emine KAYA

<https://orcid.org/0000-0002-5547-3513>

Adana Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, Adana / TÜRKİYE

ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRME SÜREÇLERİNE HALKIN KATILIMI: MERSİN İLİ ÇUKURASMA KÖYÜ ÖRNEĞİ

PUBLIC PARTICIPATION IN ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT PROCESS: THE CASE OF CUKURASMA VILLAGE IN MERSİN

Issue/Sayı: 88

ÖZET

Kalkınma sürecinin doğal bir sonucu olarak doğa tahribatları ve ekolojik dengenin bozulması gibi olumsuzluklar yaşanabilmektedir. Bu anlamda kırsal alanlar ve tarım sektörü oldukça önemli olup önemli düzenlemelerle korunmaktadır. Bunların başında ÇED Uygulamaları gelmektedir. Özellikle kalkınma projelerinin uygulamasında çevreye verilecek olası zararların saptanması, yöre halkına anlatılması ve bu sürece halkın katılımı oldukça önemli uygulamalardır. Diğer taraftan AB'ne katılımında önemli unsurlardan birisi de sivil diyalog olup halkın katılımı bu anlamda da oldukça önemlidir. Ancak bu süreç içerisinde en zayıf halka halkın katılımı olarak görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada Mersin İli Çukurasma Köyünde uygulanan taş kırma ve eleme tesisi ile ilgili hazırlanan ÇED Raporu sürecine yöre halkının bilgi ve katılım düzeyinin ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda bilgi ve katılımın düzeyinin çok sınırlı olduğu; bu konuda ise halkın fikirlerinin çok önemsenmemesinin etkili olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halkın Katılımı, Çevresel Etki Değerlendirmesi, Mersin.

ABSTRACT

As a natural result of the development process, negative effects such as natural destruction and deterioration of ecological balance may occur. In this sense, rural areas and the agricultural sector are very important and are protected by important regulations. EIA Applications are at the forefront of these. Especially in the implementation of development projects, determining the possible damage to the environment, explaining it to the local people and public participation in this process are very important practices. On the other hand, one of the important elements in EU accession is civil dialogue, and public participation is also very important in this sense. However, the weakest link in this process seems to be the participation of the people. For this reason, this study is aimed to reveal the level of knowledge and participation of the local people in the EIA Report process prepared for the stone crushing and screening plant applied in Mersin Province Çukurasma Village. As a result of the research, the level of knowledge and participation was very limited; In this regard, it has been determined that not paying much attention to the opinions of the people is effective.

Keywords: Public Participation, Environmental Impact Assessment, Mersin.

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

1. GİRİŞ

Çevre sorunu dünyamızın ve ülkemizin en önemli konularından biridir. Hızla artan insan faaliyetleri, sanayileşme ve nüfus artışı beraberinde çevre sorunlarını da gündeme getirmiştir. Meydana gelen tahribatlar neticesinde 1970’li yıllardan itibaren dünyada çevre konusunda çeşitli gelişmelerin yaşanmasına sebep olmuş ve uluslararası düzenlenen toplantı konferans ve bildirgeler ile konuya çözüm bulunmaya çalışılmıştır.

Sürdürülebilir bir kalkınmanın gerçekleşmesi için kıt kaynaklara sahip olan dünyamızda kaynakların en etkili ve verimli şekilde kullanılabilmesi gerekmektedir. Gerek ülkemizde gerekse dünyada yaşanan kalkınma süreci ile önemli projeler hızla hayata geçirilmektedir. Bu kalkınma sürecinin doğal bir sonucu olarak da planlanan projenin yapılacağı bölgede doğa tahribatları ve ekolojik dengenin bozulması gibi olumsuzluklar yaşanabilmektedir. Dünyanın taşıma kapasitesini aşmadan ve çevreye tahribatı en aza indirgeyerek yapılacak olan projeler için ÇED çalışması yapmak kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu noktada ÇED (Çevresel Etki Değerlendirme) kavramı yaşanacak olumsuzlukları ortaya koyma açısından önem kazanmıştır.

ÇED, belirli bir proje veya gelişmenin çevre üzerinde önemli etkilerinin belirlendiği bir süreç olup; herhangi bir faaliyet sonucu ortaya çıkabilecek çevresel sorunları zamanında önlemeyi amaçlar ve bu faaliyetler içerisinde de “tarımın” önemli bir yeri vardır (Güler ve Türkyılmaz, 2004). Gerek dünya gerekse ülke nüfusunun hızla arttığı bu dönemde tarımsal ürünlere olan gereksinim artmakta ve kıt olan kaynaklarımızın bilinçli bir şekilde israf edilmeden kullanılması için ÇED etkin bir rol üstlenmektedir (Güler ve Türkyılmaz, 2004).

Tarihsel olarak baktığımızda Amerika Birleşik Devletleri (ABD), çevresel etki değerlendirme sistemini geliştiren ilk ülke olup; ÇED’in modern kullanımı, 1969 ABD Ulusal Çevre Politikası Yasası ile olmuştur. ABD’de su kaynakları, karayolu, enerji gibi büyük altyapı projelerinden kaynaklı önemli çevre problemlerinin ortaya çıkması, halk sağlığını tehdit etmesi ve sosyal farkındalığın artması ile Kongre NEPA kararı ile federal yönetimlerinin tüm kurumları, faaliyetlerinin çevresel etkilerini değerlendirmek ile yükümlü kılınmış ve yapılacak faaliyetlere ilişkin çevresel etki raporunun hazırlanması kararlaştırılmıştır (Ulusoy, 2019).

ABD’deki bu gelişmeler diğer ülkeleri de etkilemiştir. ABD’nin ardından Avrupa ve Asya’da çoğu ülkede ÇED’e yönelik çalışmalar teşvik edilmiştir. Japonya’da 1972, Kanada’da 1973, Avusturalya’da 1974, Almanya’da 1975, Fransa’da 1976, Filipinler’de 1978, Tayland’da 1979, Çin’de 1979, İsrail’de 1981, Hollanda’da 1986, İngiltere’de 1988, İtalya’da 1988 yılında ÇED yasası yürürlüğe girmiştir (Tablo 1). Ancak her ülkenin yönetsel deneyimleri, örgütsel yapıları, ekonomik, çevresel ve sosyal koşullarının farklı olması, farklı dönemlerde, farklı ÇED süreçlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ulusoy, 2019).

Tablo 1. Çeşitli Ülkelerde ÇED Yönetmeliklerinin Uygulamaya Başlanma Tarihleri

Ülkeler	Yıl	Ülkeler	Yıl
Japonya	1972	Avusturalya	1974
Kanada	1973	Filipinler	1978
Almanya	1975	Tayland	1979
Fransa	1976	Çin	1979
İngiltere	1988	İsrail	1981
İtalya	1988	Hollanda	1986
Portekiz	1987	Türkiye	1993

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ve Avrupa Birliği’nde (AB) ise ÇED, 1980’li yıllarda yaygınlaştırılmıştır. AB’de ÇED Direktifi 1985 yılından beri yürürlüktedir (AB Komisyonu, 2019). Türkiye’de ise ilk ÇED Yönetmeliği, 1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Esasen Türkiye’de ÇED uygulaması AB’den de önce, 1983 tarihli 2872 sayılı Çevre Yasasının 10. maddesi hükmü ile getirilmiştir. Bu maddede “gerçekleştirmeyi planladıkları faaliyetleri sonucu çevre sorunlarına yol açabilecek kurum, kuruluş ve işletmeler bir “Çevresel Etki Değerlendirme Raporu” hazırlarlar. Bu raporda çevreye yapılabilecek tüm etkiler göz önünde bulundurularak çevre kirlenmesine sebep olabilecek atık ve artıkların ne şekilde zararsız hale getirilebileceği ve bu hususta alınacak önlemler belirtilir” ifadesi yer almaktadır. İlgili yönetmelik ise 1993 yılında çıkarılabilmektedir (Ökmen ve Demir, 2010).

2872 sayılı Çevre Kanunu’nun kabulünden on yıl sonra 7 Şubat 1993 tarihinde ilk ÇED yönetmeliği 21489 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 1993 yılında ilk ÇED

yönetmeliğinden itibaren 1997 yılında dört, 2002 yılında bir, 2003 yılında bir, 2004 yılında bir, 2008 yılında dört, 2013 yılında bir ve 2014 yılında bir kez olmak üzere birçok kez değişikliğe gidilmiş ve toplam 7 defa tamamıyla değişikliğe uğramıştır (Serter, 2005).

İşleyişte ve idari denetimlerdeki eksiklikler, ÇED'in; sadece alınan "ÇED Olumlu Kararı" veya "ÇED Gerekli Değildir" kararı ile biten zorunlu, bürokratik bir süreç olarak algılanmasına sebep olmuştur. Sık sık ekonomik krizler yaşayan işletmeler, ÇED raporunda taahhüt ettikleri birçok konuyu faaliyetleri sırasında veya faaliyet sonrasında yerine getirmemektedirler (Turan ve Güner, 2017).

Türkiye'de ÇED Yönetmeliği ve AB Direktifleri incelendiğinde değerlendirmeye alınan konuların çerisinde özellikle "halkın katılımı" oldukça önemli bulunmaktadır. Bu bağlamda Dervişoğlu (2010) projelerin çevresel değerlendirilmeleri sürecinde ilgili tarafların geniş katılımının önem arz ettiğini ve halkın da ÇED sürecine katılması gerektiğini vurgulamış; İlgili grupların projelerin ÇED sürecindeki adımlardan ve mevcut katılım fırsatlarından haberdar olması ve ÇED sürecinin sonuçlarının bu grupların anlayabileceği şekilde kendilerine iletilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

ÇED sürecine Halkın Katılımı Toplantısı (HKT) ÇED yönetmeliği Ek-I' de yer alan ÇED uygulanacak projeler için düzenlenmektedir (Resmi Gazete, 2022). Ayrıca ÇED raporlarında yöre halkının faaliyetten ne derece etkilendiğini ortaya koymak üzere Sosyal Etki Değerlendirmesi (SED) çalışmalarından yararlanılması önemlidir (Resmi Gazete, 2022).

Bilindiği üzere, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinin en önemli üç temel unsurundan biri sivil toplum diyalogudur (AB Komisyonu, 2008). Bu kapsamda çevreyi etkileyen projelerin uygulanmasında ÇED üzerinden yapılan "halkın katılımı" çalışmaları da oldukça önemli bir süreç olmaktadır.

Ülkemizde yapılacak faaliyetlerin tarımsal potansiyele olan etkisinin tespiti kanunlar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Mevcut uygulama kapsamında; bu amaçla herhangi bir yöntem ve bilgisayar teknolojilerinden (CBS-Coğrafi Bilgi Sistemleri) yararlanılmamaktadır. Yapılan analizler gözlem ile alan tespiti boyutunda kalmaktadır (Güler ve Türkyılmaz, 2004).

Ülkemizde 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 10. Maddesi gereğince 1993 yılında yürürlüğe giren ÇED yönetmeliği ile 1993-2003 yılları arasında 20'si olumsuz olmak üzere toplam 833 adet ÇED Raporu değerlendirilmiştir. Alanda tarımsal potansiyelin var olup olmadığı, var ise faaliyetin (sanayi, turizm, ulaşım, konut vb.) bu potansiyele etkisi ÇED kapsamında ele alınan kriterler arasındadır (Güler ve Türkyılmaz, 2004).

ÇED projelerinde halkın katılımı oldukça önemlidir. ÇED projelerinin başarısı ancak tam bir katılım ile mümkün olacaktır. Bu nedenle bu çalışmada ÇED'le ilgili olarak halkın bilgi düzeyi ile ÇED sürecine halkın katılımının sağlanıp sağlanmadığının ortaya konması amaçlanmıştır.

2. MATERYAL ve YÖNTEM

2.1. Materyal

Bu çalışmanın ana materyalini Mersin'in Gülnar ilçesine bağlı Çukurasma köyünde/mahallesinde bireysel görüşme formu aracılığı ile toplanan birincil veriler oluşturmuştur. Bunun yanı sıra konuyla ilgili diğer kişi ve kurumlar tarafından yapılmış ikincil verilerden de yararlanılmıştır.

2.2. Yöntem

2.2.1. Araştırma Alanı Seçimi

Bu çalışmada araştırma alanını Mersin ilinin Gülnar ilçesine bağlı Çukurasma köyü/mahallesi oluşturmuştur (Harita 1).

Harita 1. Mersin İli Gülnar İlçesi Çukurasma Köyü Uydu Görüntüsü (Google Earth,2022).

Mersin İli Gülnar İlçesi Küçükarpacık Mevkiinde bulunan Çukurasma köyü/mahallesi, bu bölgede yer alan kalker ocağı ve kırma-eleme tesisine en yakın yerleşim yeri olması nedeniyle gayeli olarak seçilmiştir. Çukurasma köyü 2012 yılında yapılan ve Büyükşehir Yasası olarak bilinen düzenleme ile mahalle statüsüne geçmiştir. Ancak bu sadece idari bir değişiklik olup, Çukurasma yerleşkesi meslek yapılanması, eğitim, demografik yapı vb. konularda gerçek anlamda köy özelliklerini idame ettirmektedir. Bu nedenle makalede Çukurasma, köy olarak kabul edilmiştir.

Kalker ocağı ve taş kırma faaliyetleri, ÇED yönetmeliği Ek-I' de (Resmi Gazete, 2022) yer alan faaliyetlerden olup tarımı ve tarım alanlarını etkilemektedir ve bu faaliyetler için Halkın Katılımı Toplantısı gerekmektedir.

Kalker Ocağı ve Taş Kırma-Elementesi, Çukurasma yerleşim yerine ortalama 2 km uzaklıkta bulunmaktadır. Projenin gerçekleştirileceği alanda yer yer değişik kalınlıkta olmakla birlikte ortalama 5 cm kalınlığında bitkisel toprak tabakası bulunmaktadır. Proje alanının 15,1 hektarlık kısmı tarım arazisi, 72,9 hektarlık kısmı ise orman alanı sayılan alanlar içerisinde kalmaktadır. ÇED alanı ve çevresi, tepeler ile sırtlar arasında kalan kuru vadilerden oluşmaktadır. ÇED alanı içerisinde ve civarında, çoğunlukla vadi tabanlarında ve düzlük alanlarda genelde mevsimsel olarak akış özelliği gösterebilen dere yatakları mevcuttur. Arazi etüdünün yapıldığı Nisan ayında bu derelerde su varlığına rastlanılmamıştır. Sahada veya yakınında tarihi ve kültürel değer bulunmamaktadır (Anonim,2020).

Gülnar Kaymakamlığı ile yapılan bireysel görüşmelere göre, köy/mahalle toplam 666 nüfusa sahip olup; nüfus dağılım oranı kadın ve erkekler için sırasıyla %49 ve %51 olarak hesaplanmıştır.

2.2.2. Araştırma Alanındaki Kalker Ocağı ve Kırma-Elemente Tesisi Projesinin Özellikleri

Kalker, inşaatlarda yapıtaşı olarak kullanılabilirdiği gibi, ocaklardan büyük ve düzgün bloklar halinde çıkarılabildiği takdirde yontularak kesme taş olarak da kullanılabilir. Kalkerin, en geniş kullanımı kireç ve çimento imalatıdır. Kalker ısıtılarak bünyesindeki CO₂ atılmak suretiyle sönmemiş ya da "yağlı kireç" elde edilir. Bu nedenle kalkerin bir diğer adı da kireç taşıdır (Anonim,2020).

Araştırma alanındaki tesisten çıkarılan kalker madeni; kırma eleme işlemine tabi tutulduktan sonra belediye bünyesinde bakım ve onarım faaliyetleri gibi çalışmalarda kullanılmak üzere gerekli hammadde temini sağlanması amacıyla işletilmektedir. Planlanan proje kapsamında; üretilen kalker cevheri, kamyonlar vasıtasıyla proje alanı içerisinde bulunan ve planlanan kırma-eleme tesislerine nakledilerek boyutlandırma işlemine tabi tutulmaktadır. Kırma-Elemente Tesisinde istenilen ebatlara getirilen malzemeler sahadan ilgili yerlere nakledilmektedir (Anonim,2020).

2.2.3. Görüşme Yapılacak Köylülerin Seçimi

Araştırma alanını oluşturan Çukurasma köyünün, muhtarlıktan alınan kayıtlara göre, toplam hane sayısı 190'dır. Bu hanelerin tamamı araştırmaya dâhil edilerek tam sayım yöntemi ile tüm hanelerle bireysel görüşme yapılması planlanmıştır. Bununla birlikte araştırmada doğru bilgi alabilmek amacıyla hanelerin gönüllü katılımları dikkate alınmış ve bu kapsamda 103 hane görüşmeyi kabul etmiştir. Yapılan bireysel görüşmelerde kullanılan soru formlarının kontrolünden sonra üç adet soru formu

eksik veri nedeniyle iptal edilmiş ve toplam 100 soru formundan (haneden) elde edilen veriler kullanılmıştır. Görüşülen bireylerin tamamı Çukurasma köyü/mahallesinde ikamet etmektedir.

2.2.4. Soru Formlarının İçeriği ve Analizler

Çalışmada araştırmacılar tarafından hazırlanan soru formu (anket) kullanılmış ve yüz yüze görüşmeler ile veriler toplanmıştır. Araştırmada kullanılan soru formu üç ana bölümden ve 27 sorudan oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik yapı; ikinci bölümde ÇED ve ÇED sürecine halkın katılımı ile ilgili bilgi düzeyi ve üçüncü bölümde ise Kalker Ocağı Kıırma ve Eleme Tesisi ile ilgili bilgi düzeyi ve düşüncelerin ortaya konmasına yönelik sorular yer almıştır.

Anket; araştırma için gerekli olan verilerin toplanmasında yararlanılan nicel veri formu ya da önceden hazırlanmış sorulara cevap vermek amacı ile hazırlanan veri toplama aracı olarak tanımlanmakta; anketler aracılığıyla bireylerin demografik bilgileri, inançları, davranışları ve tutumları da belirlenebilmektedir (Aydın, 2022). Veri toplamak dışında; promosyon, tanıtım, iletişim vb. amaçlarla da anket yapılabilir (Arıkan, 2018). Buna ve araştırma alanında yapılan gözlemlere bağlı olarak, köy halkının araştırma konusu hakkında fazla bilgisi olmadığından hareketle, bireysel görüşme yapılan kişilere ÇED'in tanımı ve önemi hakkında bilgi de verilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar programına aktarılmış; yüzde ve frekans dağılımları hesaplanarak yorumlanmıştır.

Söz konusu proje ile ilgili olarak hazırlık aşamasında ilgili kurumlar tarafından yapılan ÇED çalışması sonucu (Anonim,2020) proje alanı ve etki alanı içerisinde tarım reformu uygulama alanları, tarımsal gelişim proje alanları ve tarımsal niteliği korunacak alanlar bulunmadığı ifade edilmiştir. ÇED Raporunda tarımı doğrudan ilgilendiren toprak, hava, su, patlatma nedeniyle oluşan toz ve gürültü ile radyoaktif kirliliğin etkileri incelenmiştir.

Araştırma soru formunun 2. bölümü hazırlanırken ÇED raporundan hareketle hanelerde görüşme yapılacak kişilere proje uygulaması sonucunda projenin tarımı doğrudan ilgilendiren toprak, hava ve suya etkileri ile patlatma nedeniyle oluşan toz ve gürültü, radyoaktif kirliliğin etkileri, hayvanlara etki, projeden sosyo-ekonomik kazanç durumu vb. sorular sorulmuştur.

2.2.5. Konuyla İlgili Kavramlar

2.2.5.1. ÇED Nedir

17 Temmuz 2007 tarihli Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nde "Tanımlar ve Kısaltmalar" başlıklı 4. maddede ise ÇED şöyle tanımlanmaktadır: "Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED): Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmaları ifade eder" (ÇED Yönetmeliği, 2014; Anonim, 2022). 2014 yılından günümüze bu tanımда değişiklik olmamıştır ve tanım günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

Çevre ve Orman Bakanlığı'na bağlı bir ana hizmet birimi olan Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlaması Genel Müdürlüğü'nün tanımına göre (www.jmo.org.tr) ÇED, projelerle ilgili bütün ilgili tarafların bir araya geldiği ve görüş, kaygı ve önerilerini ortaya koyabildikleri demokratik ve şeffaf bir süreçtir. İlgili taraflar bu süreç içerisinde ortaya koydukları teknik bilgi ve görüşlerle projenin en optimal şekilde gelişimine katkı sağlarlar.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere ÇED'in temel görevi karar vericilerin daha sağlıklı karar vermelerini sağlamak için projenin çevre üzerindeki etkilerini göstermek için hazırlanan, paydaşlar ve halkın görüşlerinin ve endişelerinin dikkate alınabilmesi için sürece katılmasıdır.

2.2.5.2. Halkın Katılımı Toplantısı (HKT) Nedir?

Halkın Katılımı Toplantısı ÇED Raporunun kapsam ve özel formatının belirlenmesinden önce halkı proje hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere yapılan toplantıdır. Bu toplantının amacı, halkı bilgilendirmenin yanı sıra çevresel kararların verilmesinde yurttaşlardan, sivil toplum kuruluşlarından kadar herkesin konu hakkında katkısını sağlamaktır (www.jmo.org.tr).

a. Yasal Çerçeve:

25.11.2014 tarih 29186 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan ÇED Yönetmeliği'nin (ÇED Yönetmeliği, 2014) "Tanımlar ve Kısaltmalar" başlığı altında sunulan 4. Maddesinde:

Halk: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Türkiye’de ikamet eden yabancılar ile ulusal mevzuat çerçevesinde bir veya daha fazla tüzel kişilerin birlik, organizasyon ve gruplarını,

Halkın Katılımı Toplantısı: Kapsam ve Özel Format belirlenmesinden önce halkı proje hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere yapılan toplantıyı

İlgili Halk: Gerçekleştirilmesi planlanan projeden etkilenen veya etkilenmesi muhtemel olan halkı, tanımlamaktadır.

b. Halkın Katılımı Toplantısı Çerçevesinde Yapılması Gerekenler

Halkın Katılımı Toplantıları “Hazırlık” ve “Toplantı” olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmektedir (www.jmo.org.tr).

Hazırlık Aşaması: Halkla ilişkiler faaliyeti, arazi incelemesi ve toplantıya dair ilan sürecinin sağlıklı yürütülmesini içerir. Sivil toplum ve kamu kurumları arasında karşılıklı anlayış ve iyi niyetin kurulması ve sürdürülmesi ile ilişkilidir. Halkla ilişkilerin temel amacı, kurumlar ile kamu arasında karşılıklı anlayış ve iyi niyeti geliştirmektir. Bu nedenle verilen mesajların tamimiyle doğru ve hedef kitleyi yanıltmaması gerekmektedir. Kuruluşun kendisi ile ilgili bilgiyi hedef kitleye yüz yüze, medya, sergi, fuar gibi etkinliklerle aktarması, halka tanıtmasıdır. Arazi incelemesi çerçevesinde projenin özellikleri doğrultusunda arazinin yakın ve uzak çevresi ile tüm özelliklerinin ortaya konulmasıdır. Bu bağlamda özellikle tarımsal açıdan yeraltı ve yerüstü suları, millî parkların varlığı, turizm alanlarının varlığı, tarım alanları, koruma alanları, proje ve etki alanının sosyo-ekonomik özelliklerinin dikkate alınmaktadır.

Toplantı Aşaması: Sunum projenin inşaat ve işletme aşamasında simülasyonu ve çevreye olabilecek etkilerinin örnek tesis videolarıyla desteklenmesidir.

Toplantının yeri, tarihi ve saati en az 10 gün öncesinden, yerel ve ulusal yayım yapan gazetelerde ilan edilir. Toplantı Çevre ve Şehircilik İl Müdürünün veya görevlendireceği bir yetkilinin başkanlığında yapılır. Proje ile ilgili inceleme değerlendirme sürecinin başladığı ve ÇED Raporunun halkın görüşüne açıldığı Bakanlık ve Valilik tarafından anons, askıda ilan, internet vb. şekilde halka duyurulur.

ÇED Raporunu incelemek isteyenler, duyuru tarihinden itibaren rapor nihai edilene kadar raporu inceleyerek proje hakkında Bakanlığa veya Valiliğe görüş bildirebilirler. Valiliğe bildirilen görüşler Bakanlığa iletilir. Bu görüşler Komisyon tarafından dikkate alınır ve Bakanlıkça yeterlik verilmiş kurum/kuruluşlar tarafından ÇED Raporuna yansıtılır.

Bakanlığa sunulan raporda Komisyonca yapılan değerlendirmeler sonucunda projenin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin alınacak önlemler sonucu ilgili mevzuat ve bilimsel esaslara göre kabul edilebilir düzeylerde olduğunun saptanması üzerine gerçekleştirilmesinde sakınca görülmediğini belirtilen projelerde “ÇED Olumlu Kararı” alındıktan sonra gerekli izinler alınarak yatırıma başlanabilir. Projenin çevre üzerindeki olumsuz etkileri nedeni ile uygulanmasında sakınca görüldüğü belirtilen projelere ise “ÇED olumsuz kararı” verilir.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Demografik Yapı

Araştırma alanından görüşme yapılan bireylerin, %44’ü kadın, %56’sı ise erkek olup; %10’u ilçe merkezinde, %90’ı ise halen ikamet ettikleri Çukurasma köyünde doğmuştur.

Görüşülen kadın ve erkeklerin %21,0’ı 15-24 yaş grubunda, %31,0’ı 25-44 yaş grubunda, %48,0’ı ise 45 yaş ve üzeri yaş grubundadır. Yaş gruplarının cinsiyete göre dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Cinsiyete Göre Yaş Gruplarının Dağılımı

Yaş grupları	Kadın		Erkek		Genel Dağılım	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
15-24	10	22,7	11	19,6	21	21,0
25-44	14	31,8	17	30,4	31	31,0
45+	20	45,5	28	50,0	48	48,0
Toplam	44	100,0	56	100,0	100	100,0

Araştırma alanındaki kadın ve erkeklerin çoğunluğu (%79) evlidir. Bekârların oranı %18, eşi vefat edenlerin oranı ise %3 olarak bulunmuştur. Araştırma alanında hane başına 2,74 çocuk düşmektedir. Evli olan bireylerden 4 kişi çocuk sahibi değildir.

Görüşme yapılan kişilerin hanelerindeki toplam kişi sayısı 414'tür. Ortalama aile/hane genişliği 4,14 olarak bulunmuştur. Haneler çoğunlukla 5 kişi (%26), 4 kişi (%23) ya da 2 kişiden (%19) oluşmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. Ortalama Aile Genişliği

Hane Kişi Sayısı	Sayı	%
1	1	1,0
2	19	19,0
3	15	15,0
4	23	23,0
5	26	26,0
6	8	8,0
7	3	3,0
8	5	5,0
Toplam	100	100,0
Ortalama hane genişliği	4,14 kişi	

Görüşülen kadın ve erkeklerin eğitim düzeyleri incelendiğinde ağırlıklı olarak ilkokul ve ortaokul mezuniyeti söz konusudur. Araştırma alanında %13 oranında okuma-yazma bilmeyen birey bulunurken, üniversiteye giden bulunmamaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Cinsiyete Göre Eğitim Düzeyinin Dağılımı

Eğitim düzeyi	Kadın		Erkek		Genel Dağılım	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okuma yazma bilmiyor	11	25,0	2	3,6	13	13,0
İlkokul mezunu	7	15,9	16	28,6	23	23,0
Ortaokul mezunu	25	56,8	27	48,2	52	52,0
Lise mezunu	1	2,3	11	19,7	12	12,0
Toplam	44	100,0	56	100,0	100	100,0

Görüşme yapılan kişilerin meslek dağılımları incelendiğinde, erkeklerin yarısından fazlasının çiftçilik (%53,6) yaptığı; kadınların ise çoğunlukla (%84,1) ev hanımı olduğu saptanmıştır. Araştırma alanında kendini çiftçi olarak tanımlayan sadece 2 kadın olup, serbest çalışan bulunmazken, %9,1'i temizlik veya gündelik yevmiye işlerinde (diğer) çalışmaktadır. Erkeklerin %17'si serbest (gündelik yevmiye işleri) çalışırken, %5,7'si Emekli, %9,4'ü Esnaf (elektrikçi, bakkal, tamirci vb.) %9,4'ü diğer işlerle (çıraklık, şoförlük vb.) meşguldür (Tablo 5).

Tablo 5. Cinsiyete Göre Meslek Dağılımı

Meslek	Kadın		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çiftçi	2	4,5	30	53,6	32	32,0
Serbest	-	-	10	17,9	10	10,0
Ev Hanımı	37	84,1	-	-	37	37,0
Esnaf	-	-	5	9,4	5	5,0
Emekli	-	-	3	5,7	3	3,0
Diğer	4	9,1	5	9,4	9	9,0
Toplam	43*	100	53*	100	96*	100,0

*Kadınlarda 1 kişi, erkeklerde ise 3 kişi öğrenci olup meslek sınıflamasına dâhil edilmemiştir.

Araştırma alanındaki kadın ve erkeklerin %82'si evli olup hane başına 2,74 çocuk düşmektedir. Evli olan bireylerden 4 kişi çocuk sahibi değildir.

3.2. ÇED ve Halkın Katılımı Toplantısı Hakkında Bilgi Düzeyi

Araştırma alanındaki katılımcıların neredeyse tamamının ÇED hakkında herhangi bir bilgisi bulunmamaktadır. ÇED hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtenlerin oranı ise %4 olup; sadece erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%96) ÇED'in tanımı veya içeriği hakkında bilgi sahibi olmadığı için, bireysel görüşmeler sırasında görüşme yapılan kişilere ÇED'in tanımı ve önemi hakkında bilgi de verilmiştir.

Araştırma alanında görüşme yapılan bireylerin %86'sı Halkın Katılımı Toplantısı (HKT) hakkında bilgi sahibi olmayıp haberdar da değilken, %9'u kısmen bilgi sahibidir. Görüşülen kişilerin sadece %5'i HKT hakkında tam anlamıyla bilgi sahibi olup toplantıdan da haberdardır. HKT sürecinden

kısmen veya tam anlamıyla haberi olanların hepsi erkeklerden oluşmaktadır (Tablo 6). HKT hakkında bilgi sahibi olma ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$; ki kare: ,002).

Tablo 6. Cinsiyete göre Halkın Katılımı Toplantısından Haberdar Olma Durumu

Haberdar olma durumu	Kadın		Erkek		Genel Dağılım	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Haberdar	0	0,0	5	8,9	5	5,0
Kısmen haberdar	0	0,0	9	16,1	9	9,0
Haberdar değil	44	100,0	42	75,0	86	86,0
Toplam	44	100,0	56	100,0	100	100,0

Çukurasma Mahallesi köy kahvesinde gerçekleştirilen HKT'na, görüşme yapılan bireylerden sadece 17 kişi katılmış olup tamamı erkektir ve 17 kişinin sadece 4'ü HKT'dan daha önceden haberdar olan kişilerdir. Diğerleri (13 kişi) toplantıyı tesadüfen görüş katılım sağlamıştır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%96) HKT'nın tanımı veya içeriği hakkında bilgi sahibi olmadığı için, bireysel görüşmeler sırasında görüşme yapılan kişilere HKT'sının tanımı ve önemi hakkında bilgi de verilmiştir. Bu bilgilendirmeden sonra Halkın Katılımı Toplantısında vatandaşlar tarafından verilen görüşlerin proje aşamasında dikkate alınıp alınmadığı ile ilgili soru yöneltilmiş ve 6 kişi halk tarafından belirtilen görüşlerin kesinlikle dikkate alındığını ifade ederken; 6 kişi de kısmen dikkate alındığı belirtmiştir (Tablo 7). HKT önerilen önerilerin dikkate alınması ile ilgili fikirler ve cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$; ki kare: ,005)

Tablo 7. Cinsiyete Göre Halkın Katılımı Toplantısında Vatandaşların Fikirlerinin Dikkate Alınma Durumu

Fikirlerin Durumu	Dikkate Alınma	Kadın		Erkek		Genel Dağılım	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dikkate alınıyor		0	0,0	6	10,7	6	6,0
Kısmen alınıyor		0	0,0	6	10,7	6	6,0
Dikkate alınmıyor		44	100,0	44	78,6	88	88,0
Toplam		44	100,0	56	100,0	100	100,0

3.3. 3.3.5. Kalker Ocağı ve Kıрма-Elemente Tesisi ile İlgili Bilgi Düzeyi ve Fikirler

Araştırma alanında görüşülen kişilerin tamamı Küçük arpacık mevkiindeki Kalker Ocağı ve Kıрма-Elemente Tesisinden haberdardır. Görüşülen kişilerin, tesisin kuruluşu ile ilgili olarak, çevreye ve insan sağlığına zarar verip vermeme durumu ve ekonomik olarak fayda sağlayıp sağlamadığına ilişkin görüşleri Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde, görüşme sağlanan kadın ve erkeklerin yarısından fazlası tesisin kuruluş yeri açısından tarım arazilerine zarar vermediğini, söz konusu mevkide aktif tarım arazisi olmadığını bildirmişlerdir. Erkeklerin en az üçte ikisi tesisin ormana, su kaynaklarına ve hayvanlara zarar vermediğini ve insan sağlığı için de tehlike yaratmadığını ifade etmiştir. Kadınların en az üçte ikisi ise bu konularda genellikle bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Kadınların neredeyse tamamı (%95,5) erkeklerin de çoğunluğu (%80,4) tesisin patlatma sırasında gürültü yarattığını ancak bu durumun ciddi boyutta olmadığını ifade etmişlerdir. Ancak tesisten çıkan tozların bitkilere zarar verdiğini düşünen kadınların oranı %43,2, erkeklerin ise %57,1 olup; özellikle tarım ürünlerinin tozla kaplandığını ifade etmişlerdir. Kadın ve erkeklerin çoğunluğu (sırasıyla %61,4; %80,4) tesise bağlı elektrik kesintisi yaşadıklarını düşünmemektedir. Araştırma alanındaki bireylere tesisin ekonomik olarak fayda yaratıp yaratmadığı ve istihdam sürecine katkı sağlayıp sağlamadığı da sorulmuştur. Yine Tablo 8'e göre kadınların üçte ikisi, erkeklerinde dörtte üçü tesisten kum, taş vb. malzemeler aldıkları için ekonomik fayda gördüklerini açıklamışlardır. Zarar gördüğünü düşünen kadın bulunmazken, erkeklerin oranı da %3,6 ile oldukça düşüktür. Diğer taraftan söz konusu tesiste köy halkının istihdam edilme durumu incelenmiş ve kadınların beşte biri, erkeklerin ise yarısından fazlası, köy halkından tesiste istihdam edilenler olduğunu belirtmiştir. Görüşülen kadınların kendi aile veya akrabalarından tesiste istihdam edilen bulunmazken; erkeklerin %3,6'sının ailesinde/akrabalarında istihdam bulunmaktadır.

Tablo 8. Kalker Ocağı ve Kıрма-Elleme Tesisinin Kuruluşu ile İlgili Fikirler (%)

Fikirler	Kadın				Erkek				Genel			
	Evet	Hayır	Bilmiyor	Toplam	Evet	Hayır	Bilmiyor	Toplam	Evet	Hayır	Bilmiyor	Toplam
Kuruluş yerinin tarım arazilerine zarar verme durumu	2,3	50,0	47,7	100,0	10,7	69,6	19,6	100,0	7,0	61,0	32,0	100,0
Kuruluş yerinin orman arazilerine zarar verme durumu	4,5	27,3	68,2	100,0	5,4	71,4	23,2	100,0	5,0	52,0	43,0	100,0
Kuruluş yerinin hayvanlara zarar verme durumu	0,0	15,9	84,1	100,0	8,9	62,5	28,6	100,0	5,0	42,0	53,0	100,0
Kuruluş yerinin su kaynaklarına zarar verme durumu	0,0	20,5	79,5	100,0	0,0	66,1	33,9	100,0	0,0	46,0	54,0	100,0
Kuruluş yerinin gürültü ile zarar verme durumu	95,5	2,3	2,3	100,0	80,4	16,1	3,6	100,0	87,0	10,0	3,0	100,0
Oluşan tozların insanlara zarar verme durumu	4,5	29,5	65,9	100,0	1,8	60,7	37,5	100,0	3,0	47,0	50,0	100,0
Oluşan tozların çevreye (ağaç, su, bitki vb.) zarar verme durumu	43,2	13,6	43,2	100,0	57,1	23,2	19,6	100,0	51,0	19,0	30,0	100,0
Kuruluş yerinin elektrik kesintisi yaratma durumu	4,5	61,4	34,1	100,0	1,8	80,4	17,9	100,0	3,0	72,0	25,0	100,0
Tesisin kuruluşu nedeniyle ekonomik fayda görme durumu	29,5	65,9	4,5	100,0	75,0	23,2	1,8	100,0	55,0	42,0	3,0	100,0
Tesisin kuruluşu nedeniyle ekonomik zarar görme durumu	0,0	100,0	0,0	100,0	3,6	96,4	0,0	100,0	2,0	98,0	0,0	100,0
Tesiste aile ve/veya akrabaların istihdam edilme durumu	0,0	97,7	2,3	100,0	3,6	96,4	0,0	100,0	2,0	97,0	1,0	100,0
Tesiste köy halkının istihdam edilme durumu	20,5	0,0	79,5	100,0	55,4	5,4	39,3	100,0	40,0	3,0	57,0	100,0

4. SONUÇ

Çevre sorunlarının yaygın bir şekilde yaşanmaya başlandığı 20. yüzyılın ikinci yarısı, karar mekanizmalarında halkın katılımının teşvik edildiği bir döneme denk gelir (Karakitapoğlu, Kaya, Kaya & Özenirler, 2013). Bununla birlikte gerek Türkiye’de gerekse dünyada halkın katılımı konusunda bir takım sorunlar görülmektedir. Karakitapoğlu ve ark., (2013) incelemiş oldukları geniş bir literatür çalışmasında, bu konuya dikkat çekmiş ve Türkiye’de de uygulanan, ‘halkın katılımı toplantıları’ ve ‘askı ve itiraz süreçleri’ gibi geleneksel katılımcılık mekanizmalarındaki yetersizlikleri ve eksiklikleri açık bir şekilde ortaya koymuşlardır.

Ülkemizdeki ÇED sürecine halkın katılımı aşamasında, ÇED sürecinin eleme, kapsam belirleme, inceleme değerlendirme, ÇED Raporunun gözden geçirilmesi, karar verme ve izleme denetleme olmak üzere tüm aşamalarında halk yer almakla birlikte bu aşamalarda katılım düzeyleri birbirlerinden oldukça farklılık göstermekte; katılım sürecinin ise ağırlıklı olarak bilgilendirme ve danışma düzeyinde olduğu görülmektedir (Çolakkadıoğlu, 2013).

Ülkemizde Halkın Katılımı sonucu ortaya çıkan kararların tavsiye niteliğinde olması, kararların danışma düzeyinde kalmasına ve bu nedenle halkın katılım düzeyinin düşük kalmasına neden olmaktadır. Hatta Türkiye’de, halkın tavsiye niteliğindeki görüşlerinin idari karar mekanizmasını neredeyse hiç etkilememesi sebebiyle ÇED sürecine halkın katılımının bilgilendirme seviyesinde kaldığı gözlenmektedir.

Nitekim Karakitapoğlu ve ark.’nın (2013) literatürde yaptıkları dikkat çekici saptamalardan birisi de çevre kararlarının alınmasında daha demokratik katılım yönünde felsefik olarak çağrılar yapan kurum

ve devlet görevlilerinin, sıklıkla, katılımı sağlanan sonuçların kararlarda etkili olması için gerekli özeni göstermedikleridir.

Bu sebeple halkın katılımının bilgilendirme seviyesinde kaldığı, danışma seviyesine dahi çıkamadığı ortaya konmaktadır. Bunlara ilaveten halk, ÇED sürecine ve halkın katılım toplantılarına farklı anlamlar yükleyebilmektedir. Valilikten yetkililerle ender olarak bir araya gelen halk; toplantıları, kendi ekonomik sosyal sorunlarını anlattığı bir platforma dönüştürmekte olup bu toplantılarda, çevresel sorunlar görüşülmemektedir.

Türkiye’de ÇED sürecine halkın katılımı, bu süreçte geçilmesi gereken bir aşama, bir formalite olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca ÇED olumlu kararı verilmesi durumunda halkın olumsuz tutumunun, idari yargı mercilerini diğer ülkelerdeki kadar bağlamadığı da belirtilmelidir. Ancak halkın görüşlerinin karar süreçlerine dahil edilmesi, şüphesiz, yönetimde yaşanan demokrasi eksikliği problemini gidermekte ve verilen kararların meşruluğunu arttırmaktadır. Bu sebeple halkın katılımının, olumlu ya da olumsuz görüşlerinin ÇED Raporunu daha çok etkileyebilmesi gerekmektedir.

Avrupa Konseyi tarafından yapılan bir çalışmada, çevrenin düzenlenmesi konusunda halkın katılımının birçok Avrupa ülkesinde istenilen seviyede olmadığı ve geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. (Dervişoğlu, 2020)

AB, Türkiye’de ÇED sürecine halkın katılımını yetersiz bulmaktadır. İlerleme raporlarında çevre faslı değerlendirilerek genel olarak yatay mevzuatta sınırlı ilerleme kaydedildiği belirtilmektedir. 2014 yılı Türkiye İlerleme Raporunda, Türkiye’nin, çevre ve iklim değişikliği konularında önemli etkileri olacak yatırım kararları ile ilgili devam eden uyuşmazlıkların çözümünde net bir çerçeve oluşturarak bilgiye erişim, halkın katılımı ve çevresel hususlarda yargıya erişim konularında, AB müktesebatı ile uyum sağlaması gerektiği vurgulanmaktadır (Özlü, 2021).

Çukurasma Köyünde yapılan bu çalışma sonucunda görülmektedir ki ÇED Projelerinin en önemli aşaması olan Halkın Katılımı kısmına proje uygulayıcıları tarafından yeterince önem verilmediği ve buna bağlı olarak köy halkının katılımının oldukça az olduğu saptanmıştır. Nitekim köy halkının, özellikle kadınların tamamı, bu toplantıdan haberdar dahi olmazken, erkeklerin çok az bir kısmı haberdardır. Yine kadınların tamamı ve erkeklerin çok az bir kısmı bu toplantıların formalite olduğunu ve kendi görüşlerinin dikkate alınmadığını düşünmektedir. Dolayısıyla araştırma alanı için de halkın katılımının, literatürde de vurgulandığı gibi, çok önemsenmediği ve bilgilendirme düzeyinde kaldığı görülmektedir. Hatta araştırma alanında görüşülen kadın ve erkeklerin önemli bir kısmının haberinin olmaması nedeniyle, bu toplantıların bilgilendirme amacı dahi taşımadığı söylenebilir. Çünkü gerçekten bilgilendirmeye önem verilse, söz konusu yöre halkının toplantıdan haberdar olması ve toplantıya katılması için daha ciddi çalışmaların yapılması çok zor bir çaba gerektirmeyip, ilgili kamu kurumları desteğiyle oldukça yüksek katılım sağlamak olasıdır.

Ancak bu konuda önemli olan bir diğer unsur ise halkın katılım sağlama ve süreci takip etme konusunda gösterdikleri isteksizliktir. Her ne kadar halkın katılımının proje raporlarında dikkate alınmaması nedeniyle insanlarda bir isteksizlik oluşsa da, çevre açısından baskı oluşturabilmek için sürece katılım oldukça önemlidir. Bu konuda ne yazık ki eğitim ve çevre konusundaki bilinç düzeyinin düşüklüğü ve yapılan projelerle ilgili yöre halkının maddi menfaat (istihdam, ticaret vb) beklemesi, sürdürülebilir çevre kaygısının önüne geçmektedir. Nitekim araştırma alanında da projenin tarım topraklarına, suya, ormana, hayvanlara ve insan sağlığına zarar vermediğini düşünenlerin oranı genel olarak oldukça yüksektir. Cinsiyet bazında bakıldığında ise erkekler zarar vermeyeceğini düşünürken, kadınlar daha çok “bilmiyorum/fikrim yok” cevabı vermişlerdir. Diğer taraftan görüşme yapılan kadın ve erkekler, bitkilerin üzerinde oluşan toz tabakasının zararlı olduğunu düşünmekle birlikte bu havayı soluyan insanlara ise zarar gelmeyeceğini belirtmektedirler. Yine hem kadınlar hem de erkekler oluşan gürültüyü de önemsememektedirler. Dolayısıyla hem yöre halkının ilgisizliği, hem de projeden sorumlu kurumların konuyu geçiştirmesi nedeniyle Halkın Katılımı Toplantıları sürdürülebilir çevre bağlamında amacına ulaşmamaktadır.

Proje ÇED Raporunda (Anonim, 2020) söz konusu çalışma alanının 3 km’yi kapsadığı belirtilmiştir:

“.....Proje kapsamında 3 km yarıçaplı inceleme alanı içerisinde toprağa etkiler, ağırlıklı olarak malzeme alımının yapılacağı ocak alanı üzerinde olacak olup, ocak alanında arazi değişimi meydana gelecektir. Arazi kaybını önlemek için gerekli tedbirler alınarak çalışılacak bitkisel toprak ve pasa malzeme ayrı olarak depolanacaktır.

Meydana gelebilecek olan toz partiküllerinin inceleme alanı olarak belirlenen alan içerisinde yer alan orman ve ziraat alanlarının etkisinin azaltmak amacı sürekli nemlendirme çalışmaları yapılacaktır. Kıрма eleme tesisinde yer alan pulvarize sulama sistemi tesis ile eş zamanlı olarak çalıştırılacak ve tesise yapılan kapamalar yenilenecektir”

Ancak Çukurasma köyü proje sahasında 2 km mesafededir. Bu alan içerisinde arazi değişimi olacağı, toz partiküllerinin ise nemlendirme ile kontrol edileceği belirtilmiştir. Ancak yapılan görüşmelerde yöre halkı bitkiler, ağaçlar ve su üzerinde toz oluştuğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla ÇED raporunu hazırlayan kişi ve/veya kurumların konuya verdiği önem tartışmaya açıktır.

Diğer taraftan hazırlanan raporda” Halkın Katılımı Toplantısı ve Halkın Projeye İlişkin Görüş ve Endişeleri” ile ilgili bölümde tarım arazileri, su kaynakları, gürültü, toz vb. tüm konularda firmanın yapacağı uygulamalar tek tek anlatılmıştır. Ancak halkın katılım düzeyinin çok düşük olduğunun saptandığı bu araştırmada, raporda bahsedilen çevresel kaygıları kimin öne sürdüğü ve raporun nasıl yazıldığı tartışmalıdır.

ÇED süreci birden çok sektörü ilgilendiren ve çok ortaklı çalışma gerektiren bir süreçtir. Bu süreçte özellikle gelişmekte olan ülkeler içerisinde halk tarafından en çok eleştirilen konulardan biride ‘şeffaflık ’tır. Ülkemizin de dâhil olduğu bu tür ülkeler sınıfında demokrasi geleneği henüz tam oturmamış olduğundan “alınan kararların denetlenmesi” halk tarafından etkin bir şekilde yerine getirilememekte, bir çok zaman da bu tür denetleyici mekanizmalardan halk bilerek dışlanmaktadır.

Halkın katılımı esasen çevre için en önemli unsurlardan biridir. Katılımcılık ilkesi gereği yerel halkın yapılacak olan yatırımlarda daha fazla söz sahibi olmaları gerekir. Çevre herkesin sorumluluğundadır. Sadece çevreyi kirletmeme konusunda pasif katılım değil aktif tutum sergileyerek katılım esas olmalıdır (Ökmen ve Demir, 2010).

Sonuç olarak Türkiye’de AB uyum süreci çerçevesinde çevre mevzuatında yenilikler yapılmış olsa da sosyal anlamda boşluklar devam etmektedir. Bu nedenle, ÇED Yönetmeliği’nin kapsamlı bir sosyal etki değerlendirme sürecini de içerecek şekilde revize edilmesi gerekmektedir (Karakitap ve ark., 2013).

Bu sorunun çözümü için ÇED daha profesyonel bir şekilde yürütülmeli, bu konuda kalite ve verimi artıracak, sürekli olarak kalite kontrolü sağlayacak birimler oluşturulmalıdır (Serter, 2006).

KAYNAKLAR

- AB Komisyonu (2008). Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar, 2008. https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/2_turkiye_ab_iliskileri/2_2_adaylik_sureci/2_2_2_ulusal_program/2_2_2_3_2008/ulusal_program_2008.pdf, Erişim tarihi: 22.01.2022.
- AB Komisyonu (2019). Overseas Environmental Cooperation Center, 2000:5-6.
- Anonim (2020). 201001655 Ruhsat numaralı (ER:3242838) Kalker Ocağı ve Kıрма Eleme Tesisi Nihai ÇED Raporu Mersin, 2020.
- Anonim (2022). ÇED Uygulamaları “Çevresel etki değerlendirmesi (ÇED)” Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, <https://ced.csb.gov.tr/ced-uygulamaları-i-85396>, Erişim Tarihi: 10.09.2022
- Arıkan, R. (2018). Anket Yöntemi Üzerinde Bir Değerlendirme. *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 97-159
- Aydın, H. (2022). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. AÖF Yayınları 7. Ünite.
- Karakitapoğlu, E.B., Kaya,E., Kaya, D.E. & Özenirler, G. (2013). Sosyal Etki Değerlendirme Ve Çevre İletişimi. *Uluslararası ÇED Kongresi 08-10 Kasım 2013 Bildiri Kitabı*, s 152-159. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/CED_KITAP.pdf erişim tarihi: 08.08.2022
- Çolakradioğlu, D. (2013). Çevresel Etki Değerlendirme Sürecinde Halkın Katılım Düzeylerinin İrdelenmesi. *Uluslararası ÇED Kongresi 08-10 Kasım 2013 Bildiri Kitabı*, s 152-159. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/CED_KITAP.pdf Erişim Tarihi: 08.08.2022

- ÇED Yönetmeliği (2014). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20235&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> . Resmî Gazete Tarihi: 25.11.2014 Resmî Gazete Sayısı: 29186, Erişim Tarihi: 21.01.2022.
- Dervişoğlu, A. (2020). AB Müktesebatına Uyum Sürecinde Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED). *Türk İdare Dergisi*, (467), 115.
- Güler, G.G. & Türkyılmaz, Z.B. (2004). Ülkemizde Tarımsal Alanların ÇED Kapsamında Değerlendirilmesi. *Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg.*, 41(2), 177-184.
- Ökmen, M. & Demir F. (2010), “Türkiye’de Katılımcı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Uşak İli Örneği”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (27), 265- 276.
- Özlu, R.M. (2021). Türkiye’de Uygulanan Çevresel Etki Değerlendirme Sürecine Halkın Katılımının Fransa’daki Uygulamayla Karşılaştırılması. *Alanya Akademik Bakış Dergisi*, 5 (2), 727-747
- Resmi Gazete (2022). *T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 25.11.2014 tarih ve 29186 sayılı Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliği*, Sayı:31907, tarih: 29.07.2022.
- Serter, G. (2006). *Çevresel Değerlendirme Sürecinin Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi ve Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) – Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) İlişkisi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Turan, E.S. & Güner, E.D. (2017). Türkiye’de Çevresel Etki Değerlendirme Mevzuatındaki Değişimler. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 3(1), 39-47.
- Ulusoy, C.K. (2019). Çevresel Etki Değerlendirme Sürecinde Çevre – Ekonomi İkilemi. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 58-82.
- Google Earth (2022). Erişim: 16.05.2022.
- ÇED Uygulamaları, www.jmo.org.tr, <https://ced.csb.gov.tr/ced-uygulamaları-i-82207>, Erişim: 23.05.2022